

het brandpunt van Gods openbaringswerk. Op den Zoon des menschen rust de Heilige Geest, met Wien Hij in Zijn ambtswerk is toegerust. De krachten van het Koninkrijk Gods, de krachten der toekomstige eeuw¹⁾, ze worden door Hem bediend. Ook hier, in de genezing van den invaliden zoon van Abraham, die de menschen van den anti-Jezus-bond lasterend qualificeeren als „duiveluitwerping door Beëlzebul“.

En nu komt de antithese openbaar. Want Christus brengt de crisis onder het Bondsvolk. Ieder, die met Hem in aanraking komt, moet kleur bekennen. Onder de scharen openbaart zich een soort revell. Velen meenen: het jaar van Gods welbehagen is uitgeroepen — deze Rabbi is de Zoon van David (zie vs 23). En dat brengt de Schriftgeleerden tot hun nijldige blasphemie. Die komt voort uit welbewuste, koelbloedige haat tegen Christus. En daarmee stellen zij hun hart open voor het achtvoud der hel. Ja, maar dat niet alleen. Er zit meer aan vast!

Want Christus is hier bezig aan het groote verlossingswerk Gods. En dat moogt u niet scheiden van Zijn Kerkvergaderenden arbeid. U ziet het uit vers 30 heel duidelijk: Christus betreft deze lastering niet slechts op Zijn Persoon, maar ook op Zijn werk. Zijn werk aan Zijn Kerk. Het woord van Calvijn is ook in omgekeerde zin waar: „Het eerst van al is, dat wij de Kerk van haar Hoofd niet scheiden“.

Immers: de Heiland zegt met nadruk: „Wie met Mij niet is, die is tegen Mij; en wie met Mij niet vergadert, die verstroyt“.

„Wie met Mij niet is“ — dat is nog iets anders dan de uitdrukking: „vóór Mij zijn“, welke de Middeleeuwen bij een andere gelegenheid heeft gebruikt, nl. toen de discipelen Hem aanspraken over een man, die Jezus niet volgt, en toch in Zijn Naam duivelen uitwerpt.²⁾ Zij hebben dat dien man belet. En daarmee hebben zij zichzelf de beslissing aangematigd, wie discipel van Christus mag zijn of niet. Neen, zegt Jezus, „want wie tegen ons niet is, die is vóór ons“. Dat wil zeggen: Ik beslis, of menschen, die Mijn Naam noemen, maar Mij niet volgen, bij ons zich niet aansluiten, door Mij gebruikt kunnen en zullen worden tot de uitbreiding en zege van Mijn Koninkrijk, ja dan neen — en of zij behooren tot degenen, aan wie Ik het eeuwige leven geef, al of niet.

„Met Mij zijn“ — dat heeft hier, juist omdat onder het Bondsvolk de antithese zoo scherp openbaar komt, en ook blijkens het parallelle woord „vergaderen“, een bepaalde kleur.

De Synode van Orange 529 (I) ¹⁾

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Er is groote overeenkomst — dogmenhistorisch gezien — in de situatie, waarin zich de Dordtsche Synode van 1618—1619 bevond en die, waarin de Synode van Orange stond, die onder leiding van Caesarius, bisschop van Arles, in 529 gehouden werd. Want Dordrecht en Orange hebben beide gestaan tegenover een leer die den wederkeer der Kerk tot de Schriften ongedaan trachtte te maken. Immers hoe was de toestand, waardoor de Kerk in Dordrecht tot spreken werd gedrongen? In de groote hervorming waren de oogen van velen geopend voor het ten onder houden van de leer der Schriften in de roomsche Kerk. Toen was het evangelie weer verkondigd dat de mensch alléén uit genade en alléén door het geloof gered werd en de souvereiniteit Gods in het heilswerk was weer gezien en beleeden. Zoo werd de Kerk wedergebracht en keerde ook zelf weder tot het „sola fide“ (alleen door geloof) en het „sola gratia“ (alleen uit genade). Maar het vleesch in de Kerk heeft toen aanstoot genomen aan die wedererkenning van de souvereiniteit Gods in het werk der genade. Men wilde de genade wel roemen, maar óók den mensch eeren. Dat is 't remonstrantische verzet geworden tegen den wederkeer der Kerk. Er is wel goddelijk werk in de verlossing, maar óók menschelek werk, dat conditie, voorwaarde is voor het tot effect komen van Gods verlossingswil. Toen moest de Kerk wel spreken, wilde ze zich den weergeschonken genadestaat niet ontrooven laten. En ze heeft gesproken. Duidelijk en klaar. In Dordrecht. En vandaag mogen en moeten we nog dankbaar zijn voor de wacht die in Dordrecht is betrokken bij de leer der genade.

En nu Orange, 529. Hoe was, in groote lijnen gezien, de toestand, waarin en waardoor toen de Kerk tot spreken werd gedreven? Wel: Augustinus had — we hopen er straks breder op terug te komen — de Kerk van zijn dagen óók teruggeroepen tot de Schriften. Het 'gt buiten het raam van deze artikelen na te gaan, in hoeverre Augustinus' roep zuiver is geweest. Maar zeker is dat Augustinus de Kerk weer heeft geconfronteerd met de waarheid van de souvereiniteit Gods in het heilswerk. En daarin en daardoor is ook toen wederkeer gewerkt. Een wederkeer die, wellicht mede door de kerkelijke houding van Augustinus en zijn leerlingen, wel

Er staat nl. in het Grieksch voor „vergaderen“ een woord, dat betekent: „in synagoge bijeenbrengen“.

En dit woord werpt een fijnen lichtstraal over die uitdrukking: „met Mij zijn“. Want het laat zien, dat daarmee de Kerk („die met Mij zijn“) komt te staan tegenover deze Schriftgeleerden, met hun synagogen, waartoe zij met een ijver, een beter doel waardig, vergaderen; zending-drijven. Zegt de Heiland niet bij een andere gelegenheid tot hen: „gij trekt zee en land rond, om één bekeerling te maken, en als hij 't geworden is, wat is dan het resultaat? dat gij hem tot een kind der hel hebt gemaakt, twee maal méér dan gij zijt!“³⁾

Nu, hier staat het Kerkvergaderend werk van den Christus tegenover den synagoge-vergaderenden zendingsarbeid der Schriftgeleerden. Dat is: hier komt de tegenstelling op tusschen de ware Kerk en de valsche Kerk. Want het verschrikkelijke in de lasterpraat der Farizeeën is, dat deze beteekent de opzettelijke, willens en wetens onder het volk geïnfilteerde verwerping van den Christus, en daarmee van Zijn Kerk. Met Calvijn zouden we hier kunnen zeggen: „Het eerst van al is, dat wij Christus, van Zijn lichaam niet scheiden“.

En daarom spreekt de Christus Gods hier dat loodzware woord over de lastering tegen den Geest.

Bondsvolk — ge staat voor de keus. Deze uw blinde leidlieden zijn tegen Mij, en verstroyen. Zij staan de Kerk tegen, want zij ergeren zich aan het waarachtige Evangelie, door Mijn bruidsjonker en Mij zelf gebracht: „Het Koninkrijk Gods is tot u gekomen!“ En die verkondiging slaat hun heilige huisjes stuk, doorbreekt hun machtspositie. Hun synagoge loopt leeg, hun „kerk“ brokkelt af. En dat kunnen zij niet zetten. Ze willen niet met Mij zijn, en ze willen ook u beletten, zich te voegen bij het ware Israël Gods. Daartoe schuwen zij de meest-infame blasphemie niet. Ze tasten den NAAM aan. Ze lasteren den Geest. En die zonde is onvergelyk. Wie met Mij niet vergadert, die verstroyt. Daarom zeg Ik u: alle zonde is vergeefbaar, maar niet de lastering tegen den NAAM.

Groningen

J. SMELIK.

¹⁾ Vgl. Hebr. 6:15.

²⁾ Vgl. Lucas 9:49, 50; Marcus 9:38—41.

³⁾ Vgl. Matth. 23:15.

van meetaf in groot gevaar verkeerde, maar die toch de Westersche Kerk heeft behoord voor den snellen neergang die in het Oosten plaats vond. Maar ook deze wederkeer is evenals die van in en na de Hervorming, weerstaan door een strooming die niet buigen wilde voor de souvereiniteit Gods: De semipelagianen. Toen óók heeft de Kerk gesproken, omdat ze den weergeschonken genadestaat in gevaar zag. Ze heeft in Orange gesproken.

Zoo is de situatie van Dordrecht en Orange veelszins gelijk. Maar: in het wederstaan van de valsche leer, hebben ze volkomen ongelijk gehandeld en zijn totaal verschillende wegen opgegaan. En wie voor Dordrecht heeft leeren danken, moet zich wel rekenschap afvragen wie juist gehandeld heeft: Dordrecht óf Orange, Caesarius óf Bogerman.

Die vraag is niet van zin ontbloot. Want: er is wel veel over Orange geschreven. Dat is ook niet te verwonderen: de besluiten van Orange zijn door den toen regerende roomschen bisschop, paus Bonifatius II bekrachtigd en hebben in de Westersche Kerk een vóórreikend invloed gekregen, haast gelijk aan den invloed van één van de oecumenische symbolen uit de eerste eeuwen der Christelijke Kerk. Het concilie van Trente b.v. — het concilie ná de hervorming dat een scherpen anti-reformatorischen koers is gegaan — heeft de besluiten van Orange herhaaldelijk geciteerd en verwerkt en het Vaticanum van 1870 rekent eveneens met Orange. Zodoende is er van roomsche en van „protestantsche“ zijde nogal eens over deze Synode geschreven. Maar de waardeering van Orange is vrijwel steeds verschillend. Uiteraard ontlopen de roomsche en „protestantsche“ waardeering elkaar nogal wat. Maar óók de „protestantsche“ waardeeringsoordeelen onderling laten groote verschillen zien. Om slechts twee auteurs te noemen: Seeberg geeft als eindconclusie: Orange beteekent werkelijk een schrede vóóruit⁴⁾, maar Bavinek oordeelt dat de onbeslistheid van Orange schadelijk gewerkt heeft!⁵⁾

Vóór wij zelf echter Orange zullen gaan bespreken, moet nadrukkelijk het volgende gezegd worden: een juist antwoord op de vraag naar de waardeering van Orange is alléén te vinden als voor oogen wordt gehouden dat de Kerk in Orange heeft gesproken. En de vraag die wij ons stellen moet dus als volgt nader worden geformuleerd: hoe moet over dit spreken der Kerk worden geoordeeld?⁶⁾

⁴⁾ Dr R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte II², S. 525: „Es war ein wirklicher Fortschritt“.

⁵⁾ Dr H. Bavinek, Gereformeerde Dogmatiek II², blz. 360.

⁶⁾ Hier is dus strikt genomen een onderwerp uit de symboliek, niet uit de dogmenhistorie aan de orde.

Wanneer de Kerk gaat spreken heeft ze vele mogelijkheden en ze kan zich ook vele beperkingen opleggen. Dordrecht is daar een voorbeeld van. Want Dordrecht werd geroepen tégen de remonstranten belijdenis te doen aangaande den Raad Gods, aangaande Verkiezing en Verwerping. En in het afwijzen van het remonstrantisme stonden de gereformeerden schouder aan schouder. Maar onderling hadden de gereformeerden toch juist op deze punten ook verschillen: er waren „infra lapsariërs“ en ook een enkele „supra lapsariër“. Wat zou de Kerk nu doen? Ook in dit geschil een eindbeslissing geven? Neen, dat heeft de Kerk niet gedaan. Het remonstrantisme werd afgewezen, maar de Synode heeft de wijsheid gehad niet ieder theologisch geschil tot een einde te willen brengen. Dordrecht wist nog van „de vrijheid der profetie“ en heeft alléén tegen de ketterij gesproken.⁷⁾ Zoo kan de Kerk bij haar spreken zich vele reserves opleggen. Maar: altijd wanneer de Kerk spreekt, is haar spreken als profetie te beoordeelen. Het is ware óf valsche profetie. Want tot profeteeren is de Kerk geroepen. Die roeping is beheerschend voor ieder oordeel over wat zij zegt. En die roeping tot profeteeren — dat wil dus zeggen tot het spreken, dat staat onder de spanning van het Oud-Testamentisch: „Zoo zegt de HEERE“ — komt tot de Kerk in een concrete situatie, waarin zich de Kerk bevindt. Ze moet maar niet zoo wat in het wilde weg profeteeren. Maar er komen zeer bepaalde ketterijen, er ontstaan bepaalde spanningen — en dan, in zulk een situatie klemt de roeping. Dus kan over het kerkelijk spreken alléén maar een juist oordeel geveld worden, wanneer er nauwkeurig rekening wordt gehouden met de kerkgeschiedenis. Wordt die verwaarloosd, dan negeert men de situatie, waarin de roeping tot profeteeren tot de Kerk komt. En dan zal de beoordeeling zeker eenzijdig-dogmatisch en „tijdloos“ zijn en is ook de weg opgebroken tot 't zuiver verstaan van den invloed die een symbool in de verdere geschiedenis der Kerk geoeft heeft.

Wanneer nu dr Berkouwer in zijn publicatie: „Conflict met Rome“ de besluiten van Orange bespreekt en concludeert: Midden in het citeren van prachtige woorden der Schrift verrijst het probleem — dat ellendige discussie-woord-K. van Orange: de verhouding tusschen Gods soevereine genade en de verzwakte wilsvrijheid. Door de wijze, waarop dit vraagstuk — alweer zoo'n discussie-term —K. gesteld wordt als een verhouding van „krachten“ en „werkingen“ zonder dat van de genade als gunst van God, als rechtvaardiging en vrijpraak gehandeld wordt, ontstaat er in de omgeving van die Schriftwoorden, die in de Reformatie weer nieuwen klank kregen, een vacuum, een leegte, die in den loop der ontwikkeling nog bijzondere beteekenis zou krijgen⁸⁾, dan moet er m.i. op geattendeerd worden, dat een dergelijk oordeel eenzijdig-dogmatisch, „tijdloos“ is en geen rekening houdt met de plaats die Orange inneemt in de geschiedenis der Kerk en dus met de concrete roeping die tot Orange kwam om te profeteeren. De „tijdloze“ beoordeeling gaat m.i. dan ook op een bepaald punt bij Berkouwer zich wreken, zooals straks aangetoond zal worden. Alléén dan is het verantwoord te spreken over den invloed die 'n belijdenisgeschrift geoeft heeft in de geschiedenis der Kerk, wanneer geantwoord wordt op de vraag: was het spreken in die situatie Schriftgetrouwe profetie, ja of neen? Want Schriftgetrouwe profetie wordt door den levenden God, die de geschiedenis maakt, gezegend in de geslachten, maar het valsche profeteeren wordt door Hem „bezocht“, ook al zijn er wellicht in die valsche profetie „waarheids-elementen“ aanwezig.

Dus onze eerste taak is de kerkhistorische situatie te verkennen, die den achtergrond vormt van de Synode van Orange.

Orange, 529, vormt het-voorloopige-einde van een tijdperk van dogmatischen strijd inzake de leer aangaande den mensch, en dus aangaande zijn oorspronkelijken toestand, aangaande den zondeval, aangaande zijn natuurlijke toestand ná den zondeval, aangaande de „wilsvrijheid“ en wat daaronder verstaan moet worden enz. In dien strijd is volkomen beheerschend de figuur van Quirilius Augustinus. Ook ná zijn sterven in 430 blijft, wat door hem geleerd en geschreven is van diepgaanden invloed. Ieder is in dezen tijd in feite toch te karakteriseren als vóór- óf tegenstander van Augustinus. Óók de tegenstanders zijn in hun leer voor een groot deel toch vaak bepaald door wat Augustinus geschreven had. Tegen hem over staat, inzake de leer aangaande den mensch, eerst het pelagianisme en daarna het semi-pelagianisme. Die term: Semi-pelagianisme is echter niet van dezen tijd. Die is pas later in de middeleeuwen gekozen. De Augustinisch-georiënteerde tijdgenooten van de semi-pelagianen (hun tegenstanders dus) spraken over: reliquie pelagianorum, dat wil zeggen: overblijfselen van de pelagianen. Een mooie en scherpe typeering⁹⁾. Maar de semi-pelagianen zelf verwerpen elke naamgeving die aan Pelagius herinnerde. Natuurlijk: aan de zonde ontdekt worden, is altijd pijnlijk (vgl. het verzet tegen de typeering: synodocraten bij hen zelf). Representan-

⁷⁾ Vgl. Dr H. Bavinek, a.w. II, 377—379.

⁸⁾ Dr G. C. Berkouwer, Conflict met Rome, 1948, blz. 108, 109.

⁹⁾ Vgl. F. Loofs, P.R.E., XVIII³, S. 193.

¹⁾ Zakelijk is wat hier volgt een weergave van de rede door mij uitgesproken onder gelijk opschrift voor het studentencorps F.Q.L., 9 Febr. 1949; in twee opzichten is er verschil. In de eerste plaats is er een andere vormgeving gekozen. In de tweede plaats is het nu mogelijk op enkele quaesties verder in te gaan dan mij toen in verband met den beschikbaren tijd toegestaan was.